

En kommentar til Per Schultz-Jørgensen:

KØBENHAVNERMODELLEN

for etnisk – og socialt – blandede folkeskoler

Fotos fra Hellig Kors Skoles hjemmeside

Af Per Bregengaard

Social Kritik 101 bringer en artikel af Per Schultz-Jørgensen: "Socialt segregerede skoler i København – hvordan kan en indsats se ud?" I artiklen gennemgås en række undersøgelser af den sociale segregering og dens konsekvenser, hvilket følges op med nogle anbefalinger.

Jeg er ikke vildt uenig, men finder det alligevel vigtigt at nuancere og lade problemstillingen glide over i spørgsmålet om etnisk segregering. Det sker faktisk også hos PSJ i omtalen af ghettoisering og Albertslundmodel.

Svag hjemlig baggrund socialt og uddannelsesmæssigt – som PSJ opererer med – er ikke det samme som minoritetsbaggrund defineret ved, at eleven er "tosproget", når de i hjemmet overvejende taler et andet sprog end dansk, og familien ikke stammer fra EØS-landene, Nordamerika, Australien og New Zealand. Men de etniske minoriteter er karakteriseret ved, at arbejdsløsheden er høj og uddannelsesniveauet lavt. Mange problemstillinger, som i daglig tale refereres som etniske, er sociale.

Når man tænker og handler i forhold til sociale problemstillinger, ikke mindst i skolepolitikken, er det oftest den etniske eller tosprogede etiket, som tages i anvendelse. "At holde skæg og snot for sig"

Klassebillede fra 1. skoledag med børn, lærere og forældre på Hellig Kors Skole på Nørrebro

er ikke let, men i praksis måske heller ikke altid givtigt.

Den mest radikale aktion mod de sociale forskelle i skoleresultaterne er at sætte nedbrydelsen af klassesamfundet på programmet. Det fornemmes ikke at være på dagsordenen. Derimod er der fokus på "kammeratskabseffekten" – også hos PSJ: Man opnår bedre skoleresultater i kraft af et anderledes elevmiljø i socialt (etnisk) blandede skoler sammenlignet med "ghettoskoler".

Jeg tror med baggrund i forskellige undersøgelser, at der kan være noget om snakken, men også, at der ikke altid er det.

EKSISTERER KAMMERATSKABSEFFEKTEN?

PISA-København (Niels Egelund, Beatrice Schindler Rangvid: "PISA-København 2004", akf-forlaget 2005) viser, at der ingen forskel er på tosprogede elevers læsefærdigheder afhængig af, om de har gået på skoler med mange eller få tosprogede

kammerater (Rettelsesblad til andet oplag af PISA-København).

Ud fra kammeratskabsbetragtningen er det forbavsende, da skoler med få tosprogede elever er prægede af mange ressourcestærke danske elever. Forbavselsen bliver ikke mindre, når man endvidere må antage, at tosprogede elever på skoler med lav tosprogsprocent har en stærkere hjemmebakgrund end den typiske tosprogede "ghettoskoleelev".

Den manglende forskel kan dog forklares uden at forkaste teorien om kammeratskabseffekten:

Når der ikke er en sammenhæng mellem den høje koncentration af tosprogede i klasserne og ringe læsefærdigheder i Københavns Kommune kan det skyldes effekten af de seneste års højt prioriterede indsats i efteruddannelsen af lærere i dansk som andetsprog. Indsatsen har været koncentreret om skoler med høj andel af tosprogede. Først på det seneste er den blevet bredt ud til alle skoler.

De københavnske læreres høje efterud-

dannelsesniveau fremgår af en landsdækkende evaluering, som Center for Videregående Uddannelser (CVU) København og Nordsjælland har gennemført for Undervisningsministeriet. I evalueringsrapporten fremstår Københavns Kommune suverænt som den kommune, der har de bedst uddannede lærere inden for området.

Andre undersøgelser kan imidlertid også anvendes til at problematisere antagelsen om kammeratskabseffekten:

Dansk Arbejdsgiverforening har på baggrund af Undervisningsministeriets statistikker beregnet et samlet karaktergennemsnit for 9. klasses afgangsprøve i skriftlig dansk og matematik (2002 og 2003) for en række kommuner. Den viser, at det står lige ringe til med de tosprogede resultater i København og Albertslund. Albertslund er fra SF til Dansk Folkeparti blevet rost for sin spredningspolitik og har i mange år praktiseret en reel kvotering af tosprogede elever, idet kommunen har fordelt udelukkende de tosprogede elever efter en test, hvor langt de fleste dumpede til at kunne gå på deres lokale skole.

Spørgsmål om forskelle i lærernes pædagogiske kompetencer er på tilsvarende vis som ovenfor relevant. Men forklaringen kan også være, at kammeratskabseffekten forsvinder, hvis man ved flytning fra det vante miljø skaber et ringere elev- og dermed undervisningsmiljø for den "fremmede" elev, hvilket jeg vil vende tilbage til. Albertslundmodellen er desværre aldrig blevet evalueret.

OVERVINDER KØBENHAVN DE ETNISKE (OG SOCIALE) BARRIERER?

I 2004 evaluerede SFI-Survey sprogstimuleringsindsatsen i Københavns Kommune. Undersøgelsen omfattede 117 tosprogede børn i 2. klasse. Børnene er født 1995 og var således det første hold, der kunne modtage sprogstimulering i fuldt forløb fra 1999 til 2001, hvor de begyndte i børnehavveklasse. Knap halvdelen af børnene havde modtaget sprogstimulering enten i eller uden for dagtilbud.

Evalueringen viste, at hovedparten af børnene klarede sig godt på det danskfaglige niveau. 87% var gode eller nogenlunde

gode til at forstå ords betydning, ca. 80% havde en god eller nogenlunde læseforståelse, ca. 80% havde en god eller nogenlunde sætningsdannelse, ca. 80% havde en god eller nogenlunde stavefærdighed, ca. 82% havde positive eller neutrale følelser i forbindelse med det at læse og ikke mindre end 96% havde ingen problemer med at skrive forståeligt.

Det ligner ifølge en faglig bedømmelse det normale landsniveau, selv om der ikke umiddelbart er landsmålinger at sammenligne med. På et område er det dog muligt at foretage en sammenligning med landsniveauet: Udsagnet om, at ca. 80 pct. havde "en god eller nogenlunde sætningsdannelse", ligger tæt op ad landsniveauet i undersøgelsen "OS120", hvor tallet var ca. 84 pct.

Faktum er, at i 2. klasse er der ikke den store forskel på et- og tosprogede elevers danskfaglige færdigheder. Sagt på anden måde: fordelingen af gode og dårlige tosprogede ligner normalfordelingen for et-sprogede.

Det er vigtigt, at København har haft fokus på indskoling. Skolestarten er blevet bedre for de tosprogede elever. Sprogstimulering og den kendsgerning, at langt flere tosprogede har gået i børnehaven, har også betydet, at børnene i dag begynder i skolen med væsentligt bedre danskundskaber.

Man kan dog ikke drage den konklusion, at de ligeværdige resultater fra indskolingens fortsætter i resten af skoleforløbet, og at København gennem en pædagogisk indsats er ved at eliminere de etniske (og sociale) barrierer.

Spørgsmålet er, om de sociale og kulturelle forskelle blot slår senere igennem. Derfor er der truffet en politisk beslutning om at flytte fokus til mellemtrin og udskoling. For at følge udviklingen testes eleverne igen ved afslutningen af 6. og 9. klasse.

Vi ved, at god faglig efteruddannelse giver lærere redskaber til bedre at kunne klare opgaver og udfordringer. Vi ved, at lærere, der er gode til at magte opgaverne, er langt mere ambitiøse i deres undervisning. Og vi ved, at lærernes ambitioner smitter af på eleverne. De skal op på tåpsiderne hver eneste dag i deres skoleliv.

Vi skal kort sagt have mere efteruddannelse. Og vi skal have råd til de nyeste og bedste undervisningsmidler og skolemiljøer, og bedre lærernormeringer, så de matcher opgaverne. Det er i god overensstemmelse med PSJs anbefalinger.

FOR ETNISK – OG SOCIALT – BLANDEDE SKOLER

I Københavns Kommune er godt 30 pct. af eleverne i folkeskolen tosprogede. Godt 75 pct. af eleverne i Københavns Kommune går i folkeskole og knapt 25 pct. i privatskole.

Alle almindelige folkeskoler har et omliggende skoledistrikt. Forældrene har ret til at få deres barn optaget på den folkeskole, de hører til. Der er samtidig et frit skolevalg, hvor man kan blive optaget på en anden skole, såfremt der er plads.

Det er karakteristisk for lokale skoler med en høj andel af tosprogede, at mange danske, men også ressourcestærke minoritetsfamilier søger skoler uden for kvarteret, hvilket også PSJ omtaler som et problem. Nogle taler om en "smertegrænse" på 30 pct., men smertegrænsen fornemmes at flytte sig i takt med, hvad man er vant til. Det har bevirket, at omkring 7 af 68 folkeskoler i Københavns Kommune har mere end 80 pct. tosprogede elever. 15 har mere end 50 pct. Andelen af danske børn på disse skoler ligger alle steder under andelen af distriktets danske børn.

Jeg synes ikke, at det er en god idé med skoler med en meget høj tosprogsprocent og en ensidig social profil uanset, om problemet med mange elever i klassen med en svag hjemmebaggrund kan overvindes med den rigtige undervisning og den rigtige normering.

Jeg vil gerne fremme kulturmødet gennem mere blandede skoler, selvom boligpolitikken er et langt bedre instrument. Men det er ikke en god idé at opnå dette gennem Albertslundmodellen.

Det er for det første unødvendigt at bruge tvang, idet de fleste tosprogede forældre meget gerne vil have deres børn på skoler med mange etnisk danske børn. For det andet bliver fordeling på grundlag af test uvægerlig diskriminerende. Man skal ikke kunne dumpe til at gå på sin lokale skole.

For det tredje: Betyder fordelingsprincippet, at elever med de ringeste forudsætninger bliver sendt ud på skoler præget af velstimulerede danske elever, vil integrationen blive vanskelig og erstattet med isolation.

Man kan formode, at tosprogede elever af andre såvel som blandt dem selv vil blive betragtet som mindre dygtige end lokalområdets børn. Spørgsmålet er, om kammeratskabseffekten vil gøre sig gældende, når skellet mellem grupper af elever bliver for dyb: Vil en afgrænset gruppe af fremmede og meget svage tosprogede elever identificere sig med dygtige danske børn?

Når de tosprogede elevers danskfaglige niveau ved udgangen af 2. klasse viser, at de er på niveau med deres kammerater, så vil der heller ikke komme ret meget lovlig etnisk blanding ud af den foreslåede henvisningspraksis ved indgangen til skolen. Det er blevet afklaret i den nye lovgivning, at fordeling efter test skal gælde alle børn. Man kan ikke udelukkende tage de tosprogede ud, sådan som Albertslund praktiserede det. Dertil kommer, at de socialt udsatte og sprogfattige danske børn nok er endnu mere koncentreret i "ghettoområderne" end de tosprogede.

EN ANDEN MODEL: KØBENHAVNERMODELLEN

PSJ har i sin artikel nogle anbefalinger til Københavns Kommune. Jeg vil koncentrere mig om, hvad der er sat i værk og overvejelserne bag det.

Københavnnermodellen for integration gennem en bedre fordeling af danske og tosprogede elever bygger på en frivillig ordning. Det er vigtigt, at der både kommer dygtige og mindre dygtige tosprogede elever på de modtagende skoler, hvis klasserne skal være velfungerende, og der ikke skal ske en stempling af de tosprogede i andres såvel som egne øjne.

Frivillighedsprincippet indebærer endvidere den fordel, at man kan sige til de tosprogede børns familier, at tilbuddet om skolegang på en skole uden for kvarteret, hvor barnet vil få mange danske kammerater, kun er en god idé, hvis forældrene selv yder en aktiv indsats for, at såvel barnet som familien bliver en del af klassens

og skolens sociale liv. Også tosprogede børns læring er betinget af, at de har det godt.

Endelig indebærer en frivillig ordning, at man til skeptiske danske forældre fra de modtagne skolars distrikt kan sige, at de nye familier er interesserede i integration.

FORMÅLET MED KØBENHAVNERMODELLEN

Formålet med Københavnermodellen for etnisk blandede folkeskoler blev vedtaget i Københavns Borgerrepræsentation 9.12.04. og er:

“At fremme kulturmøde og integration således, at der er grupper af et- og tosprogede elever på alle folkeskoler og at fremme gode skoleresultater for tosprogede elever”.

“At ingen skoles andel af tosprogede elever overstiger andelen af tosprogede elever bosat i den bydel, som skolen er en del af”. – Man ser altså bredere end det enkelte skoledistrikt. Dette gælder dog ikke skoler, hvis tosprogsandel er mindre end den gennemsnitlige tosprogsandel i hele byen (godt 30 pct.).

Vil man integration, skal der således være nogen at integrere sig med. Med integration forstås “en gensidig proces, hvorigennem de forskellige etniske kulturer tilpasser sig hinanden. Uden at opgive deres etniske identitet, kultur og sprog skal de tosprogede børn erhverve sig de tilstrækkelige sproglige og øvrige kompetencer til at deltage i samfundet på lige fod med andre danskere” (Målsætning 2000 for Folkeskolen i BR-København og Udviklingsplan for de københavnske folkeskolars arbejde med tosprogede elever).

Endvidere forventer man, at mere etnisk – og dermed socialt – blandede skoler giver bedre skoleresultater på grund af en kammeratskabseffekt, hvor dygtige elever trækker mindre dygtige op, og lærere på grund af tilstedeværelsen af dygtige elever bliver mere ambitiøse i forhold til de mindre dygtige. Undersøgelser synes overordnet set at bekræfte disse antagelser.

DET ER SAMTIDIG BESLUTTET:

“At arbejdet for at opnå en mere ligelig

fordeling af et- og tosprogede elever foregår i respekt for alle forældres ret til at vælge den lokale folkeskole og baserer sig dermed på frivillighed både for etsprogede og tosprogede forældre, og at alle skoler forpligtes til at bidrage til fordelingspolitikens virkeliggørelse”.

Med vedtagelsen af Københavnermodellen er det første gang, Københavns Kommune gennemfører en aktiv fordelingspolitik. Det betyder langt fra, at problemstillingen har været uberørt af politiske initiativer. Man har både arbejdet med distriktændringer, særlige pædagogiske profiler og opsøgende arbejde især i forhold til børnehaverne.

Både i kvarterer (f.eks. Vesterbro) og på enkeltstående skoler (f.eks. Sjællandsgades Skole) er det lykkedes at vende udviklingen fra meget høje tosprogsprocenter til mere etnisk blandede skoler. Forandringerne har dog i høj grad været båret af forandringer i beboersammensætningen bl.a. gennem byfornyelse.

KØBENHAVNERMODELLEN I KORTE TRÆK

Det første skridt til realisering af Københavnermodellen er et 5-årigt udviklingsarbejde med en kombination af fordeling og magnetskoler i 3 bydele: Brønshøj-Husum og Indre Nørrebro i samarbejde med Indre Østerbro.

Grundidéen er, at kommunen reserverer plads til tosprogede elever på deltagende skoler med få tosprogede. Minoritetsforældre tilbydes disse pladser til deres børn gennem et opsøgende arbejde i de udvalgte meget tosprogede skoledistrikter. Det opsøgende arbejde sker via dagtilbudene: obligatoriske sprogstimuleringsstilbud for tosprogede børn, der ikke går i børnehave, og børnehaverne, idet man starter med de tilbud, hvor tosprogsprocenten er 100 og går ned ad, til de reserverede pladser er opbrugt. Det er håbet, at denne fremgangsmåde giver en rimelig fordeling mellem velstimulerede og mindre velstimulerede børn.

Nogle spørger: Hvorfor har minoritetsfamilierne ikke blot indmeldt deres børn på en skole med mange etnisk danske børn? En ung minoritetsmor gav på et debatmø-

de på Husum Skole et svar på dette: Hun fortalte, at mange af hendes naboer i Tingbjerg havde spurgt hende, hvordan hun dog havde fået lov til at få sit barn ind på Husum skole. Naboerne mente ikke, at deres børn var velkomne på skolen.

Historien bekræfter, at en koordineret og styret indsats, der bygger på gruppevis integration, er nødvendig for at få et markant resultat. Danske familier ønsker, at deres børn også går sammen med andre danske børn og helst nogle, de kender i forvejen. En gruppe giver tryghed. Nøjagtig det samme gør sig gældende for tosprogede familier.

De modtagende skoler forberedes på opgaven. Kommunen uddanner lærerne på disse skoler til også at blive dygtige til at undervise den ny type af elever og ansætter en integrationsmedarbejder på hver af skolerne til at understøtte samspillet mellem forældre, skole og fritidshjem.

En grundig forberedelse og opkvalificerede lærere er en betingelse for, at integrationen lykkes, så vi undgår frustrerede børn og forældre både blandt de tosprogede og blandt de mange danske i skolens grunddistrikt. Vi vil på den måde sikre, at initiativet ikke fører til elevflugt fra de modtagne skoler.

Konkret vil man ved den årlige indskrivning til børnehaveklassen tilbyde 45 tosprogede familier fra Tingbjerg og Voldparkens distrikter plads på Brønshøj, Husum og Korsager skoler. På Indre Nørrebro vil man tilbyde 40 tosprogede familier fra Hellig Kors og Blågårdskolens distrikter plads til deres børn på Sortedamskolen, Øster Farimagsgades Skole og Vibenshus Skole.

Sammenligner man med antallet af tosprogede i de aktuelle børnehaveklasse svarer det til, at de "afleverende" skoler i gennemsnit siger farvel til i al fald halvdele af deres tosprogede elever.

Den helt store udfordring i projektet er i virkeligheden at integrere den etnisk danske middelklasse og ressourcestærke tosprogede i de lokale skoler, som mange hidtil har fravalgt, og en del til fordel for de skoler, hvor der reserveres pladser til tosprogede elever, men som på grund af dette ikke længere er tilgængelige. De er

fylt op.

Ingen forældre vælger skoler til deres børn, som de ikke er trygge ved, og hvor de frygter, at deres børn bliver isoleret. Der afsættes derfor ressourcer til disse skoler, så de kan mestre udfordringer og krav og profilere sig i forhold til områdets etniske danske forældre og ressourcestærke tosprogede familier.

Skolerne skal tydeliggøre, "at de kan levere varen": faglighed, tryghed og gode muligheder for kammeratskaber. Kommunen skal støtte de danske forældre i ikke at stå alene i den situation, hvor de vælger at sætte deres barn i børnehaveklassen på en skole med mange tosprogede. Derfor samarbejder skolerne med børnehaverne for at få grupper af forældre til at vælge den lokale folkeskole. På Nørrebro er NGO'en/forældrenetværket Brug Folkeskolen på Nørrebro en aktiv part i dette.

DEN POLITISKE KONTEKST

Politisk er Københavnermodellen båret af Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti, Socialdemokraterne, Radikale Venstre, som besætter ca. 75 pct. af pladserne i Borgerrepræsentationen.

Højrefløjens kritik har været diffus. Nogle synes, at man gjorde for lidt, og at man skulle fordele efter test. Det er også en kritik, som har været fremført fra socialdemokratisk hold. Andre har ment, at ordningen ville ødelægge de velfungerende "hvide" skoler.

Oprindeligt blev Københavnermodellen benævnt som magnetskolemodellen.

Navneskiftet var betinget af både et forsøg på at vinde en bredere politisk opbakning ved at få højrefløjen med og i den næste fase at operere med en styrkelse af enkeltstående skoler med en voksende andel af tosprogede elever uden et organiseret tilbud til distriktets nye tosprogede elever om skolegang uden for distriktet.

Per Bregengaard var Uddannelses- og Ungdomsborgmester i Københavns Kommune 1998-2006. Herefter medlem af Beskæftigelses- og Integrationsudvalget (Enhedslisten).